

Vergi Algısı ve Vergi Bilinci Üzerine Bir Araştırma: İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Öğrencilerinde Vergi Algısı ve Bilinci

Metin SAĞLAM

metinsaglam@hitit.edu.tr

A Study on Tax Perception and Tax Consciousness: Tax Perception and Consciousness of Students in the Faculty of Economics and Administrative Sciences

Abstract

It is important that individuals reveal their tax rules and tax obligations voluntarily. It is named as tax compliance. Tax compliance of individuals depends on their tax perception and tax consciousness. This study aims to measure tax perception and tax consciousness. Also the study investigates tax perception and tax consciousness of Hitit University Faculty of Administrative and Economic Sciences students. The data set of the study obtained from the survey applied to 330 students. In empirical application first descriptive statistics, frequencies and percentage of answers are presented and interpreted. Then Mann Whitney U Test and Kruskal Wallis test are used to test the hypothesis.

Keywords : Tax Perception, Tax Consciousness, Tax Compliance, Mann-Whitney U Test, Kruskal Wallis Test.

JEL Classification Codes : H20, H26, C12.

Özet

Bireylerin vergiye ilişkin kurallara uyması ve vergiye ilişkin ödevlerini kendiliğinden yerine getirmesi önemlidir. Bu durum vergiye uyum olarak adlandırılmaktadır. Bireylerin vergiye uyumu, vergi algılarına ve vergi bilinçlerine bağlıdır. Bu çalışmada bir anket ile Hitit Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi öğrencilerinin vergiye ilişkin algıları ve vergi bilinçleri ölçülmeye çalışılmıştır. Çalışmaya ilişkin veri seti 330 öğrenciye uygulanan anketten elde edilmiştir. Amprik uygulamada öncelikle tanımlayıcı istatistikler cevapların sıklıkları ve yüzdeleri verilmiştir ve yorumlanmıştır. Sonra Mann-Whitney U ve Kruskal Wallis testleri hipotezlerin sınanması için kullanılmıştır.

Anahtar Sözcükler : Vergi Algısı, Vergi Bilinci, Vergiye Uyum, Mann-Whitney U Testi, Kruskal Wallis Testi.

1. Giriş

Vergi, toplumun ortak ihtiyaçlarını karşılamak için devletçe üretilen kamu hizmetlerinin temel finansman aracıdır. Verginin devlet ve birey arasında alacaklı-borçlu ilişkisi kamu hukuku alanında düzenlenmektedir. Hukuki açıdan zora dayalı bir ödeme olan vergi konusunda bireyler ekonomik, sosyal, psikolojik ve kültürel faktörlerin etkisinde kalmaktadır. Bireyin vergiyi algılaması, vergi hakkındaki kanaati ve sahip olduğu bilinç vergi karşısında takınacağı tutum ve davranışları belirlemektedir.

Bireyler vergiye uyum veya uyumsuzluk içinde olabilmektedir. Günümüzde vergi mükelleflerinin vergiye uyum sağlamaları vergi idarelerince önemsenmektedir. Bu bağlamda vergi idarelerinin vergi uyumu konusunu öne çıkarma çabası içinde olduğu gözlenmektedir. Vergi idarelerinin bu çabasının arka planında aslında vergiye uyum ya da uyumsuzluğun başka bir ifadeyle vergiye karşı tutum ve davranışların (özellikle uyumsuzluk yönündeki vergi kaçakçılığı ve vergiden kaçınma) bireylerin/mükelleflerin psikolojik yapılarından kaynaklandığını kabul eden çalışmalar bulunmaktadır. Verginin sosyo psikolojik bir olgu olduğu noktasından hareket eden bu yaklaşım, bireyin vergiye uyumunu toplumdaki sosyolojik, psikolojik ve kültürel birçok faktöre bağlamaktadır.

Bireylerin vergiye ilişkin davranışlarını belirleyen faktörler arasında vergi ahlakı, vergi kültürü, vergi algısı ve bilinci bulunmaktadır. Bu çalışmada iktisat ve maliye dersleri alan iktisadi ve idari bilimler fakültesi öğrencilerinin vergi algısı ve vergi bilinci araştırılmaktadır. Bu araştırma ile gelecekte potansiyel vergi mükellefi olarak değerlendirilen öğrencilerin vergiye karşı tutum ve davranışlarının belirleyicisi olarak vergi algıları ve vergi bilinçlerinin ölçülmesi hedeflenmektedir. Çalışmada önce vergi uyumu, vergi algısı ve vergi bilinci kavramlarına değinilmekte, sonra yapılan anketin sonuçları ve değerlendirilmesi yer almaktadır.

2. Kavramlar: Vergiye Uyum, Vergi Algısı ve Vergi Bilinci

Bir ekonomide mali olaylar (vergiler ve kamu harcamaları), bireylerin psikolojileri üzerinde olumlu veya olumsuz etkilere yol açmaktadır. Bu bağlamda mali olaylar, bireysel ve kitlesel tepki ve eylemlere neden olabilmektedir. Dolayısıyla mali olaylar sosyo-psikolojik yönü olan sosyal olaylar olarak nitelendirilmektedir (Çelebi, 2012: 2). Verginin geleneksel tanımlarında hukuki cebir unsuru ön plana çıkarılmış olmasına karşın günümüz vergi sistemlerinde vergilemede gönüllü uyumu vurgulama ve sağlama çabasında olduğu görülmektedir (Muter ve Özcan, 2012: 15).

Bireylerin vergiye uyumu veya uyumsuzluğu ya da genel bir ifadeyle vergi karşısındaki tutum ve davranışları, her şeyden önce verginin bireylerce algılanmasına ya da

nasıl algılandığına bağlı olacaktır. Bu algılamada içsel/bireysel bakış açısı yanı sıra dışsal/çevresel yani toplumsal vergi algısı ve bireyin dâhil olduğu sosyal grubun algısı etkileşim içinde olacaktır. Bu nedenle burada vergi uyumu, vergi algısı ve bilinci kavramlarına yer verilmektedir.

Vergiye uyum ya da vergi uyumu¹, literatürde çeşitli yazarlarca ele alınmıştır. Çalışmaların çoğunluğu vergi uyumunu üç teorik perspektiften incelemişlerdir. Bunlar; genel caydırıcılık teorisi, ekonomik caydırıcılık modelleri ve mali psikoloji (Riahi-Belkaoui, 2004: 136). Bunlardan ilk ikisi bir arada ele alınırsa vergi uyumu konusunda iki temel yaklaşımdan söz edilebilir. Birincisi ekonomik yaklaşım olarak da adlandırılan Allingham ve Sandmo (1972) modeli ya da caydırıcılık modelidir. Buna göre vergiye uyumu belirleyen etkenler, vergi kaçırma konusunda denetlenme oranı, yakalanma riski ve korkusudur (Aktan, 2006: 126). İkincisi ise, sosyo-psikolojik yaklaşım ya da tutumsal model olarak adlandırılan konuyu psikolojik ahlaki faktörler çerçevesinden ele alan görüştür (Aktan, 2006: 130).

Literatürde vergiye uyum, vergiye gönüllü uyum ve mükellefin vergiye uyumu şeklinde de ifade edilmektedir. Genel olarak vergiye uyum kavramı, vergi mükelleflerinin vergiye ilişkin ödevlerini isteyerek, kendiliğinden yerine getirmelerini anlatmaktadır. Vergi uyumunun zıddı ise vergi uyumsuzluğu ve ya vergiye uyumsuzluk² olarak belirtilmektedir. (Aktan, 2006: 125)

Vergi uyumunun vergi idareleri açısından önem ifade eden yönü ise; vergi mükelleflerinin vergi yasalarına uyumunun yönetimidir. Söz konusu idareler, mükelleflerin gelirlerini doğru, zamanında beyan etmeleri ve ödemelerini sağlamak amacıyla sistemler kurma çabalarına girişmişlerdir. (Karyağdı, 2010: 1).

Vergi olgusu karşısında mükelleflerin nasıl bir tutum sergileyeceği her zaman ilgi çekici olmuştur (Aktan, Dileyici, Saraç 2006: 160). Bireylerin yaşadıkları olaylar

¹ Vergi uyumu kavramıyla ilgili olarak vergi kültürü ve vergi ahlaki kavramları da sık sık gündeme gelmektedir. Burada vergi kültürü ve vergi ahlaki kavramlarının tanımlarına yer verilmektedir. Vergi kültürü, bireylerin hür vicdanlarında vergi verme gereğini duymaları şeklinde tanımlanmaktadır. Bireylerin bu kültür düzeyine ulaşması, aileden başlayan çeşitli eğitim kurumlarında devam eden bir eğitim süreci gerekmektedir (Işık, 2009: 856). Bireyin vergiye uyumu davranışını açıklayıcı bir faktör olarak vergi ahlaki görüşünün temeli Köln Vergi Psikolojisi Okulu'na 1960'lara kadar dayanmaktadır. Bu okul vergiye uyum davranışı konusunda temel açıklayıcısı olarak vergi ahlakını görmektedir (Alm ve McClellan, 2012: 2-3). Genel olarak literatürde vergi ahlaki bireyin vergi ödeme konusundaki içsel bir motivasyonu olarak tanımlanmaktadır (Torgler, 2005: 526). Vergi ahlakının algılanması ve etkisi hem toplumdan topluma hem de toplumdaki bireylerin aile ve çevre ile ilişkilerine göre farklılık göstermektedir (Aktan ve Çoban, 2006: 150).

² Vergiye uyumsuzluk (vergiden kaçınma ve vergi kaçakçılığı) birçok ülke için önemli bir problemdir. Örneğin 2007 yılı için vergi kaybının ABD'de gelir vergisi için %17, İngiltere'de KDY için %14,2 oranında olduğu değerlendirilmektedir (Damjanovic ve Ulph, 2010: 594).

karşısındaki durumları algı-tutum-davranış şeklinde oluşmaktadır (Yüce, 2007: 65). Burada karar verme sürecinde ilk aşama olan algılama sonraki aşamaları yani tutum ve davranışları etkilemektedir (Taytak, 2010: 97).

Bireyin dış dünyadaki soyut/somut nesnelere ilişki kurması, bunlar hakkında birtakım yargılarda bulunması, bu nesnelere ilişkin belli bir davranış ortaya koyması, bu nesnelere algılaması ile başlamaktadır. Bireyin dış dünyadaki soyut/somut nesnelere ilişkin aldığı duyumsal bilgiye algı/(bu işleme de) algılama denilmektedir (İnceoğlu, 1997: 68). Algılar, bir organizmanın iç ve dış uyarıcılara karşı duyarlılığını gösteren duyumlara dayanmaktadır (Ünlü, 2001: 50). Algılama, duyuları anlam şemaları içine oturtmak yani anlamlandırmak şeklinde tanımlanmaktadır (İnceoğlu, 1997: 89).

Tutum ise, bireyin bir durum, olay ya da olgu karşısında ortaya koyması beklenen olası davranış biçimi veya tepki eğilimi olarak tanımlanmaktadır (İnceoğlu, 1997: 7). Tutumlarla davranışlar arasındaki yakın ilişkinin kısa açıklaması ise, tutumların davranışların gerisindeki yönlendirici güç olmasıdır (İnceoğlu, 1997: 49).

Algı ya da algılama ve tutum kavramlarının yukarıda verilen psikoloji biliminde yapılan tanımlarından yola çıkarak vergi algısı ya da vergi algılaması kavramı için bir tanım geliştirmek denemesinde bulunmak mümkündür. Kanaatimize göre “vergi algısı ya da vergi algılaması kavramını, bireyin iç ve dış uyarıcıların etkisiyle (aldığı duyularla) vergiye ilişkin zihninde oluşturduğu yargı veya vergi olgusu hakkında bireyin zihninde şekillenen anlam veya oluşan fikir” şeklinde tanımlayabiliriz.

Vergi algılamasını ve vergi bilincini dolayısıyla vergiye ilişkin tutum ve davranışları etkileyen faktörleri; gelir düzeyi, vergi oranları, sosyal ve demografik faktörler, cezalar, denetim olasılığı, ahlaki ve sosyal faktörler, vergi sisteminin karmaşıklığı, vergi danışmanlarının etkisi ve vergi afları şeklinde sıralamak mümkündür (Çelikkaya, 2002).

Bilinç kavramı, psikolojide, pek çok farklı zihinsel yapı, süreç ve işlevin bir araya gelerek oluşturduğu bir zihinsel durum olarak tanımlanmaktadır. Bu zihinsel durum algı, dikkat, bellek, duygu, motivasyon, benlik, kendini düzenleme, motor duyular, beden sezileri gibi psikolojinin diğer unsurları ile incelenmektedir. (Düzen, 2006: 5). Bilinci belirleyen özellikler arasında, en fazla öne çıkan özellik ise, bilincin bir farkındalık durumu olduğudur. Zira farkında olunmayan, olunamayan, olunamayacak olan bir zihinsel iş ya da işlemin sonucu ya da ürünü, bilinçli bir iş/durum olarak kabul görmemektedir (Düzen, 2006: 7).

Bilinç kavramının psikolojideki tanımından sonra vergi bilinci kavramına değinmek gerekir. Vergi bilincine ilişkin literatürde yapılan kısa bir tanıma göre, vergi

bilinci verginin farkında olunmasıdır (Dornstein, 1987: 59). Bir başka tanım ise; bireylerin vergi ile ödevlerini yerine getirmedeki isteklilik düzeyi şeklindedir (Akdoğan, 2006: 180).

3. Literatür

Literatürde mükellefin vergiye karşı tutum ve davranışları, tepkileri, vergiyi algılamaları, vergi bilinci, vergiye uyum konularında çalışmalar bulunmaktadır. Bu çalışmalar 1970’li yıllarda başlamıştır.

Vergi uyumuna ilişkin ampirik araştırmalardan ilkleri (Wenzel, 2004: 213) şöyle sayılabilir: Schmolders (1970), Spicer and Lundstedt (1976), Vogel (1974), Allingham ve Sandmo (1972), Schwartz (1977). Literatürde 1970’li yıllardan bugüne çok sayıda çalışma yapıldığı görülmektedir.

Ülkemizde mükelleflerin vergi karşısındaki davranışlarını ele alan araştırmalara aşağıda yer verilmiştir:

1990’lı yıllarda başlayan ilk çalışmalar olarak Muter, Sakınç ve Çelebi’nin (1993), Manisa ilinde 505 mükellefe uyguladıkları anket ile mükelleflerin vergi karşısındaki tutum ve davranışlarını araştıran çalışması, Gerçek ve Yüce’nin (1998), Bursa’da Ticaret ve Sanayi Odasına kayıtlı 235 mükellefi kapsayan anket ile mükelleflerin vergiye bakışını belirleyen faktörleri araştıran çalışması sayılabilir.

2000’li yıllarda konuya ilişkin çalışmalarda bir artış olduğu gözlenmektedir. Bu çalışmalar; Bayraklı, Saruç ve Sağbaş’ın (2004) 481 vergi mükellefiyle yaptıkları anket ile vergi kaçırmayı etkileyen faktörleri araştıran çalışması, Çoban ve Sezgin (2004)’in Denizli ilinde 1200 mükellef ile yaptıkları anket ile mükelleflerin vergi politikalarına tepkilerini araştıran çalışması, Çiçek’in (2006) vergi mükelleflerinin vergiye karşı tutum ve tepkilerini araştıran İstanbul ilindeki 502 mükellefi kapsayan anket çalışması, Cansız’ın (2006) Afyon ilinde vergi mükelleflerinin vergi algısına ilişkin 816 mükellefle yaptığı anket çalışması, Özdemir ve Ayvalı (2007) 113 maliye öğretim elemanı ile yapılan ve belge alma duyarlılığını etkileyen faktörleri araştıran anket uygulaması, Çelikkaya ve Gürbüz (2008) Eskişehir ilinde 1750 mükellefle yaptıkları ve mükelleflerin vergiye karşı tutum ve davranışlarını araştıran anket çalışması, Çiçek, Karakaş ve Yıldız (2008) Güneydoğu Anadolu Bölgesindeki çeşitli illerde 1361 vergi mükellefi ile yaptıkları ve mükelleflerin vergiye ilişkin algıları ve tutumlarını analiz eden çalışma, İpek ve Kaynar (2009) Çanakkale ilindeki 415 mükellefle yapılan ve mükelleflerin vergiye yaklaşımını, tutum ve düşüncelerini araştıran anket uygulamasıdır.

Öğrenciler üzerinde vergi algısı, bilinci ve vergiye bakışı araştıran çalışmalar ise şunlardır: Sağbaş ve Başoğlu (2005) Afyon ilinde ilköğretim çağındaki çocukların vergi

algıları vergiyi nasıl algıladıkları ve vergiyi algılamalarında etkili olan faktörleri araştıran 180 öğrencinin katıldığı anket çalışması yapmıştır. Ömürbek, Çiçek ve Çiçek (2007) Isparta Süleyman Demirel Üniversitesi İ.İ.B.F. öğrencilerinden 316'sı ile öğrencilerin vergi bilincini araştıran anket uygulaması yapmıştır. Taytak (2010) Uşak ilinde ilköğretim 2. Kademe öğrencilerinde vergi bilincini araştıran anket uygulaması yapmıştır.

4. Vergi Algısı ve Vergi Bilinci Çerçevesinde Hitit Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Öğrencileri Üzerinde Bir Araştırma

4.1.Araştırmanın Metodolojisi

Araştırma üniversite öğrenimi sürdüren öğrencilerin vergi konusundaki algılarını ve vergi bilincini ölçmeyi ve vergiye ilişkin düşüncelerini belirlemeyi amaçlamaktadır.

Ana kütle, Hitit Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi son sınıf öğrencilerini (4. Sınıf+uzatan öğrenciler) kapsayan 586 kişiden oluşmaktadır. %5 anlamlılık düzeyinde; \pm 5'lik örnekleme hatasına göre örneklem sayısı ise 233 olarak bulunmuştur. Bu çerçevede 330 öğrenci ile anket yapılmıştır. Ankete katılan öğrenci sayısının toplam son sınıf öğrencilerine oranı %56,3'tür.

Anket formu üç bölümden oluşmaktadır: Birinci bölümde öğrenciler ve ailelerine ilişkin demografik özellikleri belirlemeye yönelik 14 adet soru yer almıştır. Anketin ikinci ve üçüncü bölümünde 5'li Likert ölçeği kullanılmıştır. Cevap seçenekleri (1) Kesinlikle Katılmıyorum, (2) Katılmıyorum, (3) Kararsızım, (4) Katılıyorum, (5) Kesinlikle Katılıyorum şeklinde sıralanmıştır. İkinci bölüm vergi algısını ölçmeye yönelik 11 adet önermeden (Ö1-Ö11)3, üçüncü bölüm ise, vergi bilincini ölçmeye yönelik 18 adet önermeden (Ö12-Ö29) oluşmuştur. Anket yoluyla elde edilen veriler SPSS 15.0 programı kullanılarak analiz edilmiştir.

Tablo 1'den izlendiği gibi son sınıf öğrencilerini kapsayan anket uygulamasına katılım oranı bölümler itibarıyla %49 İktisat, %59 İşletme, %54 Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi ve %65 Maliye bölümü şeklindedir. Tüm bölümlerin son sınıf öğrencilerinin katılım oranları %49 ve üzerinde gerçekleşmiştir. Bu oranlar ise tüm bölümlerde katılımın yeterli düzeyde olduğunu göstermektedir. Örnek kütlelerin ana kütleyle oranı ise %56,3 seviyesindedir.

³ Ö: Önerme

Tablo: 1
İİBF Son Sınıf Öğrenci Sayıları ve Ankete Katılım Oranı (%)

Bölümler	Son Sınıf Öğrenci Sayısı	Katılım Sayısı	Katılım Oranı %
İktisat (I.Ö.ve II. Ö.)	185	91	49,2
İşletme (I.Ö. ve II. Ö.)	202	120	59,4
Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi (I.Ö.)	103	56	54,4
Maliye (I.Ö.)	96	63	65,6
Toplam	586	330	--

Not: 2012-13 Güz dönemi itibariyle (İİBF) Hitit Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi kayıtlı son sınıf (4. Sınıf +Uzatan) öğrenci sayısı.

I.Ö. : Birinci Öğretim, II Ö.: İkinci Öğretim, Maliye bölümünün II. Öğretimi yoktur, SBKY bölümünün II. Öğretimi olmakla birlikte henüz 4. sınıfı yoktur.

Tablo: 2
Ankete Katılan Öğrencilerin Genel Durumu (Bölümler, Öğretim Türü, Başarı Ortalaması İtibariyle Sıklık ve Yüzde Dağılımı)

	Sıklık	%	
Bölüm	İktisat (I.Ö.ve II. Ö.)	91	27,6
	İşletme (I.Ö.ve II. Ö.)	120	36,4
	SBKY (I.Ö.)	56	17,0
	Maliye (I.Ö.)	63	19,1
Öğretim Türü	Birinci Öğretim (I.Ö.)	229	69,4
	İkinci Öğretim (II. Ö.)	101	30,6
Akademik başarı durumu (Genel Akademik Ortalama) (4'lü sistem)	2'nin altında	10	3,0
	2-2,5 arasında	113	34,2
	2,5- 3 arasında	154	46,7
	3- 3,5 arasında	48	14,5
	3,5 ve üzeri	5	1,5

Ankete katılan 330 adet son sınıf öğrencisinin bölümlere göre dağılımı, %27,6'sı İktisat, %36,4'ü İşletme, %17,0'ı Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi ve %19,1'i Maliye bölümü şeklindedir. İktisat ve İşletme bölümlerinin ikinci öğretimi olması nedeniyle bu oran diğer iki bölüme göre daha yüksek olmuştur.

Ankete katılan öğrencilerin öğretim türüne göre dağılımları ise birinci öğretim %69,4 ikinci öğretim %30,6 şeklindedir. Bu durum katılımın birinci öğretim öğrencilerinde ağırlıklı olduğunu göstermektedir.

4'lü sistemin geçerli olduğu fakültede ankete katılan öğrencilerin başarı ortalamalarına bakıldığında; başarı ortalaması 2-2,5 aralığındaki öğrencilerin oranı %34,2 ve 2,5-3 aralığındaki öğrencilerin oranı %46,7 (en yüksek oran) şeklinde olduğu görülmektedir. Çok düşük (2'nin altında) ve çok yüksek (3,5 ve üzeri) nde ortalamaya sahip olan öğrencilerin oranı sırasıyla %3 ve %1,5'tir.

4.2. Araştırmanın Bulguları

Çalışmanın bu kısmında araştırmanın bulgularına yer verilmektedir. Araştırmanın bulguları demografik değişkenler, vergi algısı ve vergi bilinci olmak üzere aşağıda üç kısımda ele alınmaktadır. Öncelikle kullanılan verilerin güvenilirliğinin sınanması amacıyla 33 sıralı (Ordinal) ölçekteki değişkenler kullanılarak Cronbach Alpha güvenilirlik testi yapılmıştır. Cronbach Alpha güvenilirlik testinde ölçekte yer alan değişkenlerin varyansları toplamının genel varyansa oranlanması ile bulunur ve 0 ile 1 arasında değerler alır. Bu çalışmada Alfa değeri 0,80 olarak bulunmuştur. Açıklama oranının %80 gibi yüksek bir oran olduğu görülmüştür.

4.2.1. Demografik Değişkenler

Demografik değişkenlere ilişkin sonuçlar (öğrenciler ve ailelerine göre ayrı) Tablo 3 ve Tablo 4'te yer almaktadır. Tablo 3 ankete katılan öğrencilerin yaş, cinsiyet, medeni durum, kaldığı yer ve aylık harcama tutarı değişkenlerini göstermektedir. Buna göre ankete katılan öğrencilerin %73,9 gibi büyük bir çoğunluğu 20–23 yaş aralığındadır. 24–27 yaş aralığındakiler ise %24,5 oranındadır. Ankete katılan öğrencilerin cinsiyete göre dağılımı %57,3 kadın %42,7 erkek şeklindedir. Medeni durum faktöründe ise öğrencilerin büyük çoğunluğu %99,1 bekârdır (Bkz. Tablo 3).

Tablo: 3
Ankete Katılan Öğrencilerin Özellikleri

Demografik Özellikler		Sıklık	%	Demografik Özellikler		Sıklık	%
1.Yaşınız?	20–23	244	73,9	4.Kaldığınız yer?	Yurt-Kurda	83	25,2
	24–27	81	24,5		Özel Yurtta	56	17,0
	28–31	5	1,5		Evde	165	50,0
			Ailenizle		26	7,9	
2.Cinsiyetiniz?	Kadın	189	57,3	5.Öğrenci olarak aylık harcamanız?	200 TL altı	13	3,9
	Erkek	141	42,7		201–300 TL arası	96	29,1
3.Medeni Durumunuz?	Bekâr	327	99,1		301–400 TL arası	91	27,6
	Evli	3	0,9		401-500TL arası	68	20,6
					501 TL ve üzeri	62	18,8

Ankete katılan öğrencilerin %25'i yurt-kur'da, %17,0'ı özel yurttaki, %50'si evde kalmaktadır. Ailesiyle kalan öğrenciler ise %7,9 oranındadır. Ailesi ile kalanlar dışındaki öğrencilerin kendi harcamalarını yönetmek durumunda kalacakları düşünülürse vergi konusunda daha bilincin gelişmiş olması beklenebilir. Benzer bir yaklaşım aylık harcama düzeylerinde harcama miktarı yüksek olan öğrenciler için düşünülebilir. Öğrencilerin aylık harcamaları itibarıyla durumu ise şöyledir: 501 TL ve üzeri harcama yapan öğrencilerin oranı %18,8 iken 200 TL ve altında %3,9; 201–300 TL aralığı %29,1; 301–400 TL aralığı %27,6; 401–500 TL aralığı ise %20,6'dır (Bkz. Tablo 3).

Tablo: 4
Ankete Katılan Öğrencilerin Ailelerine Ait Özellikler

Demografik Özellikler		Sıklık	%	Demografik Özellikler		Sıklık	%
1.Ailenizin yaşadığı yer?	Köy	42	12,7	4.Ailenizin aylık gelir düzeyi?	1500 TL altı	131	39,7
	İlçe	97	29,4		1501-2500 TL arası	126	38,2
	İl	94	28,5		2501-3500 TL arası	49	14,8
	Büyükşehir	97	29,4		3501-5000TL arası	14	4,2
	--	--	--		5001 TL ve üzeri	10	3,0
2.Annenizin eğitim durumu	Okuryazar değil	30	9,1	5.Babanızın eğitim durumu?	Okuryazar değil	7	2,1
	İlkokul	190	57,6		İlkokul	144	43,7
	Ortaokul	48	14,5		Ortaokul	58	17,6
	Lise	51	15,5		Lise	74	22,4
	Üniversite	11	3,3		Üniversite	47	14,2
3.Annenizin mesleği?	Memur	5	1,5	6.Babanızın mesleği?	Memur	54	16,4
	İşçi	5	1,5		İşçi	49	14,8
	Çiftçi	3	0,9		Çiftçi	35	10,6
	Esnaf	3	0,9		Esnaf	41	12,4
	Serbest Meslek	3	0,9		Serbest Meslek	37	11,2
	Emekli	13	3,9		Emekli	99	30,0
	Ev hanımı	298	90,3		İşsiz	15	4,5

Ankete katılan öğrencilerin ailelerine ait demografik değişkenlere ilişkin sonuçlar Tablo 4’te yer almaktadır. Ailenin ikamet ettiği yer değişkeninde dağılım, %12,5 köy, %29,4 ilçe, %28,5 şehir ve %29,4 büyükşehir şeklindedir. Burada şehir ve büyükşehir toplamı %57,9 oranındadır. Şehirde yaşamın vergi konusunda bilinç sağlayacağı öngörmek mümkündür. Ailenin aylık gelir düzeyi kategorisinde gelir düzeyi sıralaması şöyledir: 1500TL ve altı %39,7; 1501-2500TL arası %38,2; 2501-3500 arası %14, 8; 3501-5000 TL arası %4,2; 5000 TL ve üzeri %3 oranındadır. Ailelerin %77,9’sinin gelir düzeyleri 2500 TL ve altında toplanmaktadır. Gelir düzeyinin değerlendirilmesinde yüksek olanların düşük olanlara göre vergi hakkında daha bilinçli olmaları beklenir.

Anne ve babanın eğitim durumuna bakıldığında, hem anne hem de baba için ilkokul çoğunluktadır. Anne eğitim düzeyinde oranlar %57,6 ilkokul, %14,5 ortaokul, %15,5 lise şeklindedir. Baba eğitim düzeyleri %43,7 ilkokul, %17,6 ortaokul ve 22,4 lise şeklindedir. Hem anne hem de baba eğitim düzeylerinde üniversite oranı sırasıyla %3,3 ve %14,2’dir.

Anne ve babanın meslek dağılımına bakıldığında; annelerin büyük kısmının %90,3 oranında ev hanımı olduğu görülür. Öğrencilerin baba meslekleri, çeşitli mesleklere farklı oranlarda dağılım göstermektedir. Buna göre; işsiz %4,5 çiftçi %10,6 serbest meslek %11,2 esnaf %12,4 işçi %14,8 memur %16,4 emekli %30 oranındadır.

4.2.2.Vergi Algısı

Anketin ikinci bölümünde vergi algısına yönelik 11 önerme verilmiştir. Öğrencilerin verdikleri cevaplar, bunlara ilişkin ortalama, medyan, mod, standart sapma, sayı ve yüzdeler aşağıda Tablo 5'te görülmektedir.

Tablo 5
Vergi Algısına İlişkin Sonuçlar

	Önergeler	Ortalama, Medyan, Mod, Standart Sapma				Cevaplar						
		Ort.	Med.	Mod	St. S.	Sıklık/ Yüzde	1	2	3	4	5	Toplam
Ö.1	Vergi bir vatandaşlık görevidir.	4,56	5	5	0,77	Sıklık	5	7	8	87	223	330
						Yüzde	1,5	2,1	2,4	26,4	67,6	100
Ö.2	Vergi ahlaki bir konudur.	4,08	4	5	1,11	Sıklık	17	20	29	115	149	330
						Yüzde	5,2	6,1	8,8	34,8	45,2	100
Ö.3	Vergi kamu hizmetlerinin karşılığıdır.	4,18	4	5	0,99	Sıklık	8	21	26	122	153	330
						Yüzde	2,4	6,4	7,9	37,0	46,4	100
Ö.4	Herkes vergisini öderse yoksulluk kalmaz.	3,19	3	3	1,25	Sıklık	32	72	88	75	63	330
						Yüzde	9,7	21,8	26,7	22,7	19,1	100
Ö.5	Vergi ödemek kamu yararı sağlar.	4,31	4	4	0,75	Sıklık	4	4	23	153	146	330
						Yüzde	1,2	1,2	7,0	46,4	44,2	100
Ö.6	Vergi kaçırmak ahlaksızlıktır.	4,28	5	5	1,05	Sıklık	13	16	23	91	187	330
						Yüzde	3,9	4,8	7,0	27,6	56,7	100
Ö.7	Ülkemizde vergi yükü yüksektir.	4,11	4	5	0,95	Sıklık	7	11	59	112	141	330
						Yüzde	2,1	3,3	17,9	33,9	42,7	100
Ö.8	Ülkemizde vergi oranları yüksektir.	4,18	4	5	0,93	Sıklık	6	10	52	111	151	330
						Yüzde	1,8	3,0	15,8	33,6	45,8	100
Ö.9	Ülkemizde vergi sistemi adaletsizdir.	4,04	4	5	1,03	Sıklık	6	23	63	95	143	330
						Yüzde	1,8	7,0	19,1	28,8	43,3	100
Ö.10	Bireyler vergi ödemezse kamu hizmetleri aksar.	3,97	4	4	0,95	Sıklık	6	23	48	148	105	330
						Yüzde	1,8	7,0	14,5	44,8	31,8	100
Ö.11	Devletin vergi alması özel sektörü olumsuz etkiler.	2,45	2	2	1,07	Sıklık	59	139	70	48	14	330
						Yüzde	17,9	42,1	21,2	14,5	4,2	100

Not: Ort.: Ortalama, Med.: Medyan, St. S.: Standart Sapma

1.Kesinlikle Katılmıyorum, 2. Katılmıyorum, 3. Kararsızım, 4. Katılıyorum, 5. Kesinlikle Katılıyorum

Tablo 5'te başlıca tanımlayıcı istatistikler verilmiştir. En yüksek sıklığa sahip cevaplar, ait olduğu önermeye olan eğilimi gösterecektir. Mod değerleri en yüksek sıklığa sahip cevapları vermektedir. Görüldüğü gibi Ö1, Ö2, Ö3, Ö6, Ö7, Ö8 ve Ö9'un mod değerinin 5 olduğu görülmektedir. Bu önermelere katılımcıların büyük bölümünün kesinlikle katıldığı anlaşılmıştır. Ö11'in modu ise 2'dir. Bu önermeye katılımcıların büyük çoğunluğu katılmamaktadır. Genel olarak tüm önermelerin standart sapmaları 1'e yakındır, ortalama etrafındaki yayılımları geniş değildir.

Vergi bir vatandaşlık görevi olduğu (ort. 4,56) önermesine kesinlikle katılıyorum %67,6 katılıyorum %26,4 toplamı ise %94 oranında kabul edilmektedir. Yine güçlü bir şekilde vergi algısı gösteren önermeler şunlardır: Vergi ödemenin toplum

yararına olduğu (ort. 4,31) %90,6 (44,2+46,4); vergi kaçırmanın ahlaksızlık olduğu (ort. 4,28) %83,8 (56,7+27,6); verginin kamu hizmetlerinin karşılığı olduğu (ort. 4,18) %83,4 (46,4+37); verginin ahlaki bir konu olduğu (ort. 4,08) %80 (45,2+34,8) oranında kabul edilmektedir. Bu durum, öğrencilerde güçlü bir vergi algısına sahip olduğunu göstermektedir.

Ülkemizde vergi sistemine ilişkin algı ise, vergi oranlarının yüksek olduğu (ort. 4,18), vergi yükünün yüksek olduğu (ort. 4,11) vergi sisteminin adaletsiz olduğu (ort. 4,04) şeklindedir. Bu sonuç öğrencilerin ülkemizin vergi sistemi hakkındaki algıların olumsuz olduğunu göstermektedir. Diğer yandan herkesin vergisini ödemesi durumunda yoksulluğun kalmayacağı (ort. 3,19) ve bireylerin vergilerini ödememeleri durumunda kamu hizmetlerinin aksayacağı argümanı (ort. 3,97) şeklindedir. Ayrıca öğrenciler devletin vergi almasının özel sektörü olumsuz etkileyeceğine (ort 2,45) %60 katılmamaktadır. Bu argüman %21,2 oranında kararsız ile %60 oranında katılmama oranıyla güçlü bir şekilde %81,2 oranında kabul edilmemektedir.

4.2.3. Vergi Bilinci

Anketin üçüncü bölümünde vergi bilincine yönelik 18 önerme verilmiştir. Öğrencilerin verdikleri cevaplar, bunlara ilişkin ortalama, medyan, mod, standart sapma, sıklık ve yüzdeler aşağıda Tablo 6’da görülmektedir.

Tablo 6’da görüldüğü gibi modu 5 olan önermeler Ö20, Ö21, Ö23, Ö25, Ö26, Ö27, Ö28 ve Ö29’dur. Buradan anlaşılacağı üzere bu önermelere katılım eğilimi daha yüksektir. Özellikle Ö20’ye kesinlikle katılmıyorum yanıtını veren kimse bulunmamaktadır. Bu bölümde 2 moduna sahip sadece Ö16 bulunmaktadır. Katılımcıların büyük çoğunluğu bu önermeye katılmama eğilimindedir. Ö16 dışında bu bölümdeki önermelere verilen yanıtların modu 4 ve 5 olarak değişmektedir.

Tablo: 6
Vergi Bilincine İlişkin Sonuçlar

	Önerme	Ortalama, Medyan, Mod, Standart Sapma				Cevapların Dağılımı						
		Ort.	Med.	Mod	St. S.	Sıklık/ Yüzde	1	2	3	4	5	Toplam
Ö12	Vergi bilinci, bireyin vergi ödemesi gerektiğini vicdanında hissetmesidir.	3,95	4	4	1,08	Sıklık	13	28	38	132	119	330
						Yüzde	3,9	8,5	11,5	40,0	36,1	100
Ö13	Vergi bilinci, bireyin vergi ödemesi gerektiği konusunda sahip olduğu duygudur (içsel motivasyondur).	3,81	4	4	1,04	Sıklık	12	33	44	157	84	330
						Yüzde	3,6	10,0	13,3	47,6	25,5	100
Ö14	Vergi bilinci eğitimle sağlanır.	3,64	4	4	1,17	Sıklık	18	50	46	132	84	330
						Yüzde	5,5	15,2	13,9	40,0	25,5	100
Ö15	Bireylerin eğitim seviyesi arttıkça vergi bilinci de artar.	3,54	4	4	1,22	Sıklık	26	46	61	116	81	330
						Yüzde	7,9	13,9	18,5	35,2	24,5	100
Ö16	Bireylerin gelir seviyesi arttıkça vergi bilinci de artar.	2,71	2	2	1,26	Sıklık	58	114	57	65	36	330
						Yüzde	17,6	34,5	17,3	19,7	10,9	100
Ö17	Bireylerin kültür seviyesi arttıkça vergi bilinci de artar.	3,39	4	4	1,19	Sıklık	23	69	51	129	58	330
						Yüzde	7,0	20,9	15,5	39,1	17,6	100
Ö18	Vergi bilincinin sağlanmasında ailedeki eğitim okuldakinden etkilidir.	3,32	4	4	1,20	Sıklık	24	72	65	111	58	330
						Yüzde	7,3	21,8	19,7	33,6	17,6	100
Ö19	Kamu yönetiminin şeffaf olması vergi bilincinin artırır.	3,93	4	4	0,99	Sıklık	10	18	59	139	104	330
						Yüzde	3,0	5,5	17,9	42,1	31,5	100
Ö20	Ödenen vergilerin nereye harcandığının vatandaşlara açıklanması vergi bilincini artırır.	4,59	5	5	0,58	Sıklık	--	2	11	105	212	330
						Yüzde	--	0,6	3,3	31,8	64,2	100
Ö21	Topluma sunulan kamu hizmetlerin nicelik ve niteliğinin artması vergi bilincini artırır.	4,33	5	5	0,82	Sıklık	3	7	36	116	168	330
						Yüzde	0,9	2,1	10,9	35,2	50,9	100
Ö22	Vergisini ödemeyenlere yaptırım uygulanması vergi bilincini artırır.	3,94	4	4	1,05	Sıklık	12	24	48	133	113	330
						Yüzde	3,6	7,3	14,5	40,3	34,2	100
Ö23	Vergi ödemeyenlerin aften yararlanması vergi bilincini azaltır.	3,95	4	5	1,15	Sıklık	14	33	46	98	139	330
						Yüzde	4,2	10,0	13,9	29,7	42,1	100
Ö24	Vergi haftası etkinlikleri vergi bilinci konusunda farkındalık yaratır.	3,53	4	4	1,17	Sıklık	26	38	70	127	69	330
						Yüzde	7,9	11,5	21,2	38,5	20,9	100
Ö25	Alışverişlerde fiş/fatura alınmalıdır.	4,66	5	5	0,67	Sıklık	5	1	6	75	243	330
						Yüzde	1,5	0,3	1,8	22,7	73,6	100
Ö26	Alışverişlerde satıcı fiş/fatura vermese bile istenmelidir.	4,64	5	5	0,69	Sıklık	4	2	12	71	241	330
						Yüzde	1,2	0,6	3,6	21,5	73,0	100
Ö27	Alışverişlerde satıcı fiş/fatura vermese yetkili makamlara şikayet edilmelidir.	4,33	5	5	0,94	Sıklık	6	13	34	88	189	330
						Yüzde	1,8	3,9	10,3	26,7	57,3	100
Ö28	Alışverişlerde ödeme şekli (nakit, veresiye, kredi kartı, taksit) fiş/fatura almayı etkiler.	3,83	4	5	1,34	Sıklık	32	39	20	101	138	330
						Yüzde	9,7	11,8	6,1	30,6	41,8	100
Ö29	Alışverişlerde alışveriş yeri (pazar, bakkal, market, alışveriş merkezi) fiş/fatura almayı etkiler.	4,14	4	5	1,08	Sıklık	16	19	20	120	155	330
						Yüzde	4,8	5,8	6,1	36,4	47,0	100

Not: Ort.: Ortalama, Med.: Medyan, St. S.: Standart Sapma

1. Kesinlikle Katılmıyorum, 2. Katılmıyorum, 3. Kararsızım, 4. Katılıyorum, 5. Kesinlikle Katılıyorum

4.2.4. Vergi Algısı ve Vergi Bilincinin Parametrik Olmayan Testlerle Sınanması

Çalışmanın bu kısmında ankete katılan öğrencilerin cinsiyet, yaş, öğretim gördükleri bölüm, başarı ortalamaları, ailenin yaşadığı yer, ailenin gelir düzeyleri açısından parametrik olmayan testlerle sınanması yapılmaktadır. Parametrik olmayan testler ana kütle için çok değişik dağılımları için geçerliliğini koruyan testlerdir (Newbold, 2009: 431). İki ana kütle çekilmiş bağımsız rassal örneklemelerin dağılımının merkezi konumlarını Mann Witney U testi ile sınanabilir. Bu testin boş hipotezi (H_0) iki anakütle dağılımının merkezi konumları aynıdır biçimindedir (Newbold, 2009: 442). Eğer K ana kütle n_1, n_2, \dots, n_k gözlemlenmiş bağımsız örneklem alınmışsa bu ana kütle ortalamalarının eşit olduğunu Kruskal Wallis testi ile sınanabilir. Bu sınamada H_0 hipotezi anakütle ortalamalarının aynı olduğunu söyler (Newbold, 2009: 684–685). Bu bağlamda iki gruptan oluşan cinsiyet değişkeni Mann Witney U testi ile, ikiden fazla gruptan oluşan diğer değişkenler ise, Kruskal Wallis testi ile sınanmaktadır.

Tablo: 7

Cinsiyet Faktörü Açısından Vergi Algısı ve Bilincine İlişkin Mann Whitney U Testin Sonuçları

		Ö 1	Ö 2	Ö 3	Ö 4	Ö 5	Ö 6	Ö 7	Ö 8	Ö 9	Ö 10	Ö 11
Vergi Algısı	M.W.U	12900	12606	12873,5	12972,5	13236	12835,5	10316	9903	10282,5	13266,5	12176
	Z	-0,60351	-0,90127	-0,57088	-0,421	-0,11445	-0,63905	-3,74671	-4,29782	-3,76632	-0,07235	-1,40668
	P	0,546171	0,367445	0,568081	0,673759	0,908879	0,52279	0,000179	1,72E-05	0,000166	0,94232	0,159522
		Ö 12	Ö 13	Ö 14	Ö 15	Ö 16	Ö 17	Ö 18	Ö 19	Ö 20	Ö 21	Ö 22
Vergi Bilinci	M.W.U	13202,5	13226	12240,5	12998	11693	12972	12918	12511,5	12861	13097	13143
	Z	-0,1511	-0,123	-1,32309	-0,39441	-1,9635	-0,42826	-0,48952	-1,00624	-0,64495	-0,29244	-0,22429
	p	0,8799	0,902106	0,185804	0,693278	0,049588	0,668462	0,624474	0,314299	0,518961	0,769952	0,822535
	M. W. U	Ö 23	Ö 24	Ö 25	Ö 26	Ö 27	Ö 28	Ö 29				
	Z	13197	11582	11760	11798	11765	12768	13283,5				
	p	-0,15717	-2,11627	-2,37773	-2,29762	-2,04387	-0,68594	-0,05194				
M. W. U	0,875113	0,034322	0,01742	0,021583	0,040966	0,49275	0,958579					

Not: Ö: Önerme,

M W U: Mann-Whitney U

H_0 hipotezinin cinsiyete göre vergi algısı ve vergi bilinci arasında önermelere göre farklılık olmadığını söyleyen Mann Witney U testi uygulanmıştır. Test sonucunda elde edilen p değeri belirlenen anlamlılık düzeyi olan α dan küçükse H_0 reddedilir ve farklılık olduğu sonucuna varılır. Tablo 7’de görüldüğü gibi Ö7, Ö8 ve Ö9 için %1’de Ö16, Ö24, Ö25, Ö26 ve Ö27 için %5’te H_0 hipotezi red edilmiştir. Bu önermeler için konuya bakış cinsiyete göre farklılık göstermektedir.

Tablo: 8
Yaş Faktörü Açısından Vergi Algısı ve Bilincine İlişkin Kruskal Wallis Testi Sonuçları

Vergi Algısı		Ö 1	Ö 2	Ö 3	Ö 4	Ö 5	Ö 6	Ö 7	Ö 8	Ö 9	Ö 10	Ö 11
	χ^2	1,036106	1,301716	4,076024	3,430132	0,080353	0,940408	3,516042	3,020821	3,374736	1,61774	6,38318
sd	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	
p	0,595679	0,521598	0,130287	0,179952	0,96062	0,624875	0,172386	0,220819	0,185006	0,445361	0,041106	
Vergi Bilinci		Ö 12	Ö 13	Ö 14	Ö 15	Ö 16	Ö 17	Ö 18	Ö 19	Ö 20	Ö 21	Ö 22
	χ^2	1,184607	2,350635	1,120826	0,249683	4,488702	0,135438	2,136249	5,339535	0,690373	6,395532	2,850047
sd	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	
p	0,553052	0,308721	0,570973	0,882637	0,105996	0,934523	0,343652	0,069268	0,708088	0,040853	0,240503	
Vergi Bilinci		Ö 23	Ö 24	Ö 25	Ö 26	Ö 27	Ö 28	Ö 29				
	χ^2	3,810863	5,09061	2,795889	6,043989	1,942034	0,306202	0,88161				
sd	2	2	2	2	2	2	2					
p	0,148758	0,078449	0,247104	0,048704	0,378698	0,858043	0,643518					

Vergi algısı ve vergi bilincini ölçen önermelere verilen yanıtların yaş gruplarına göre değişip değişmediği Kruskal Wallis testi ile sınanmıştır. Bu teste H_0 hipotezi yaş gruplarına göre görüşlerde bir farklılık olmadığını söyler. Test sonucunda elde edilen p değeri belirlenen anlamlılık düzeyi olan α dan küçükse H_0 reddedilir ve farklılık olduğu sonucuna varılır. Tablo 8'den görüldüğü gibi Ö11, Ö21 ve Ö26 için %5'te Ö19, Ö24 için %10'da H_0 hipotezi red edilmiştir. Bu önermeler için yaşın konuya bakışı farklılık göstermektedir. Başka bir deyişle yaş faktörü bu önermelere katılıp katılmama kararında etkilidir.

Tablo: 9
Bölümler Açısından Vergi Algısı ve Bilincine İlişkin Kruskal Wallis Testi Sonuçları

Vergi Algısı		Ö 1	Ö 2	Ö 3	Ö 4	Ö 5	Ö 6	Ö 7	Ö 8	Ö 9	Ö 10	Ö 11
	χ^2	15,10118	13,35563	8,466136	7,108636	13,32213	18,85581	0,298323	2,152684	6,566225	5,44954	10,21093
sd	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	
p	0,001732	0,003927	0,037299	0,068515	0,003989	0,000293	0,960344	0,541328	0,087087	0,141688	0,016856	
Vergi Bilinci		Ö 12	Ö 13	Ö 14	Ö 15	Ö 16	Ö 17	Ö 18	Ö 19	Ö 20	Ö 21	Ö 22
	χ^2	9,762437	4,289568	9,68442	3,279422	10,42452	13,18527	5,329665	4,226598	5,642327	2,235287	5,939768
sd	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	
p	0,020697	0,231846	0,021448	0,350517	0,015282	0,004253	0,149189	0,238012	0,130369	0,525031	0,114578	
Vergi Bilinci		Ö 23	Ö 24	Ö 25	Ö 26	Ö 27	Ö 28	Ö 29				
	χ^2	5,52328	0,704158	6,166597	3,91499	2,922608	3,09703	3,950158				
sd	3	3	3	3	3	3	3					
p	0,137253	0,872226	0,10378	0,270791	0,403712	0,376906	0,266897					

H_0 hipotezinin bölümlere göre vergi algısı ve vergi bilinci arasında önermelere göre farklılık olmadığını söyleyen Kruskal wallis testi uygulanmıştır. Tablo 9'dan görüldüğü gibi Ö1, Ö2, Ö5, Ö6 ve Ö17 için %1; Ö3, Ö11, Ö12, Ö14 ve Ö16 için %5; Ö4 ve Ö9 için %10'da H_0 hipotezi red edilmiştir. Bu önermeler için bölümlere göre öğrencilerin konuya bakışı farklılık göstermektedir. Başka bir ifadeyle vergi algısı ve bilinci belirtilen önermeler açısından bölümlere göre farklılaşmaktadır.

Tablo: 10
Başarı Ortalaması Açısından Vergi Algısı ve Bilincine İlişkin Kruskal Wallis Testi
Sonuçları

Vergi Algısı		Ö 1	Ö 2	Ö 3	Ö 4	Ö 5	Ö 6	Ö 7	Ö 8	Ö 9	Ö 10	Ö 11
	χ^2		8,144264	1,804393	6,706698	3,230514	1,562014	1,998415	1,763768	1,615529	2,233038	6,02315
sd		4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4
p		0,086434	0,771678	0,152224	0,520016	0,815603	0,736051	0,779104	0,805998	0,692986	0,197426	0,045771
Vergi Bilinci		Ö 12	Ö 13	Ö 14	Ö 15	Ö 16	Ö 17	Ö 18	Ö 19	Ö 20	Ö 21	Ö 22
	χ^2	7,457417	4,547893	5,067735	8,174536	10,50339	4,649247	2,5583	1,918518	3,245837	0,807259	5,678748
sd		4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4
p		0,113602	0,336906	0,280418	0,08539	0,03275	0,325216	0,634228	0,750742	0,517559	0,937472	0,224458
		Ö 23	Ö 24	Ö 25	Ö 26	Ö 27	Ö 28	Ö 29				
χ^2		3,573996	5,463548	4,287623	2,095027	1,104494	3,415329	4,8133				
sd		4	4	4	4	4	4	4				
p		0,466717	0,242952	0,368478	0,718286	0,893558	0,490869	0,306996				

Tablo 10'da görüldüğü gibi Ö1 için %1, Ö11 ve Ö16 için %5 ve Ö15 için %10'da H_0 hipotezi red edilmiştir. Bu önermeler için farklı akademik başarı ortalamasına sahip öğrencilerin konuya bakışı farklıdır.

Tablo: 11
Ailenin Yaşadığı Yer Açısından Vergi Algısı ve Bilincine İlişkin Kruskal Wallis Testi
Sonuçları

Vergi Algısı		Ö 1	Ö 2	Ö 3	Ö 4	Ö 5	Ö 6	Ö 7	Ö 8	Ö 9	Ö 10	Ö 11
	χ^2		1,039199	3,398017	5,954128	2,023827	1,76274	0,208517	3,292542	6,40296	2,882343	3,731062
sd		3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3
p		0,791768	0,334232	0,113863	0,567476	0,623077	0,976203	0,348682	0,093569	0,410123	0,292007	0,525935
Vergi Bilinci		Ö 12	Ö 13	Ö 14	Ö 15	Ö 16	Ö 17	Ö 18	Ö 19	Ö 20	Ö 21	Ö 22
	χ^2	1,720917	3,463205	8,872898	5,349876	1,771004	3,10866	4,359123	5,607916	0,289571	1,711158	2,884103
sd		3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3
p		0,632294	0,325566	0,031029	0,147899	0,621265	0,375173	0,225206	0,132325	0,961978	0,634456	0,409842
		Ö 23	Ö 24	Ö 25	Ö 26	Ö 27	Ö 28	Ö 29				
χ^2		0,838365	4,914272	5,028117	0,878998	2,448281	2,84345	0,639576				
sd		3	3	3	3	3	3	3				
p		0,84027	0,178183	0,16975	0,830493	0,48471	0,416397	0,887316				

Tablo 11'de görüldüğü gibi Ö14 için %5 Ö8 için ise %10'da H_0 hipotezi red edilmiştir. Bu önermeler için ailelerinin yaşadığı yere göre öğrencilerin konuya bakışı Ö8 ve Ö14 açısından farklılık göstermektedir. Dolayısıyla ailenin yaşadığı yerin ankete katılan öğrencilerin vergiye bakışını belirleyici bir etken olmadığı açıktır.

Tablo: 12
Ailenin Gelir Düzeyi Açısından Vergi Algısı ve Bilincine İlişkin Kruskal Wallis Testi Sonuçları

Vergi Algısı		Ö 1	Ö 2	Ö 3	Ö 4	Ö 5	Ö 6	Ö 7	Ö 8	Ö 9	Ö 10	Ö 11
	χ^2	6,259052	1,563851	13,85795	11,13946	4,544045	14,18303	6,257245	3,421098	0,759172	1,416021	4,072931
sd	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4
p	0,180619	0,815274	0,007762	0,025041	0,337357	0,006733	0,180743	0,489977	0,943836	0,841406	0,396226	
	Ö 12	Ö 13	Ö 14	Ö 15	Ö 16	Ö 17	Ö 18	Ö 19	Ö 20	Ö 21	Ö 22	
Vergi Bilinci	χ^2	2,385794	4,100422	3,137656	5,231542	0,904273	3,288489	3,207374	2,604585	3,67858	4,68163	1,458462
	sd	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4
p	0,665196	0,392586	0,535059	0,264354	0,923947	0,510758	0,523741	0,626011	0,451249	0,321551	0,833973	
	Ö 23	Ö 24	Ö 25	Ö 26	Ö 27	Ö 28	Ö 29					
χ^2	3,386312	2,192436	1,334952	1,751232	0,394564	2,311839	5,312614					
sd	4	4	4	4	4	4	4					
p	0,495374	0,700414	0,855418	0,781392	0,98292	0,678614	0,256698					

Tablo 12’de görüldüğü gibi Ö3 ve Ö6 için %1’de Ö4 için ise %5’te H_0 hipotezi red edilmiştir. Bu önermeler için ailelerin gelir düzeyine göre öğrencilerin konuya bakışı sadece Ö3, Ö4 ve Ö6 için farklılık göstermektedir. Başka bir ifadeyle ailelerin gelir düzeyleri bu üç önerme dışında öğrencilerin vergiye bakışlarını etkilememektedir.

5. Sonuç

Bireylerin vergiye ilişkin ödevlerini zorlama olmaksızın kendiliğinden yerine getirmeleri, başka bir deyişle vergiye gönüllü uyumun sağlanması bireyler tarafından verginin doğru algılanması ve vergi bilincine sahip olunması ile mümkündür. Verginin algılanması ve vergi bilinci vergiye karşı tutum ve davranışların belirleyicileridir.

Çalışmada öğrencilerin vergi algılarına ilişkin elde edilen sonuçlar üç kısımda ortaya konabilir. İlk kısımda verginin bir vatandaşlık görevi olduğu, vergi ödemenin toplum yararına olduğu, vergi kaçırmanın ahlaksızlık olduğu, verginin kamu hizmetlerinin karşılığı olduğu; verginin ahlaki bir konu olduğu güçlü bir şekilde kabul edilmektedir. Bu durum ankete katılan öğrencilerde güçlü bir vergi algısına sahip olduğunu göstermektedir. İkinci kısımda ülkemizde vergi sistemine ilişkin algı ise, vergi oranlarının ve vergi yükünün yüksek olduğu, vergi sisteminin adaletsiz olduğu şeklindedir. Dolayısıyla öğrencilerin ülkemizdeki vergi sistemi hakkındaki algı ve kanaatleri olumsuz yöndedir. Üçüncü olarak bireylerin vergilerini ödememeleri durumunda kamu hizmetlerinin aksayacağı kabul edilmektedir. Diğer yandan öğrenciler devletin vergi almasının özel sektörü olumsuz etkileyeceğine büyük oranda katılmamaktadır.

Öğrencilerin vergi bilincine ilişkin elde edilen sonuçlar ise, üç kısımda belirtmek mümkündür. İlk olarak, bireyin vergi yükümlülüğünü vicdanında hissetmesi, vergi ödemesi gerektiği duygusuna sahip olması, eğitim ve kültür seviyesinin artması,

devletin şeffaf olması ve vergi ödemeyenlere yaptırım uygulanmasının vergi bilincini artıracığı büyük oranda kabul edilmektedir. İkinci olarak vergilerin nereye harcandığının kamuoyuna açıklanmasının ve kamu hizmetlerinin nitelik/niceliğinin artmasının vergi bilincini artıracığı, vergi ödemeyenlerin aftan yararlandırılmasının ise vergi bilincini azaltacağı çok güçlü bir şekilde kabul edilmektedir. Üçüncü olarak alışverişlerde belge alınmasına ilişkin önermelerin çok güçlü bir şekilde kabul edildikleri görülmektedir. Dolayısıyla ankete katılan öğrencilerin vergi hakkında yeterli bir bilinç seviyesine sahip oldukları değerlendirilmektedir.

Gerek vergi algısı gerekse vergi bilinci bir arada değerlendirilirse, ankete katılan öğrencilerin vergi algılarının pozitif yönde olduğu, büyük oranda vergi bilincine sahip oldukları anlaşılmaktadır. Bu sonuçta aldıkları eğitimin (iktisat ve maliye dersleri) katkısının olduğu gözardı edilemez. Tabii önemli olan bu algı ve bilinç seviyesinin vergiye ilişkin tutum ve davranışlara aynı yönde yansımadır.

Son olarak yapılan Mann Whitney U ve Kruskal Wallis testleri ile vergi algısı ve bilinci üzerinde öğrencilerin demografik özelliklerinin etkisi araştırılmıştır. Cinsiyet, yaş, öğrenim görülen bölüm, başarı ortalaması, ailenin yaşadığı yer, ailenin gelir düzeyi faktörleri gibi demografik faktörlerden sadece öğrenim görülen bölümün vergi algısı ve vergi bilinci üzerinde öğrencilerin bakış açılarını farklılaştırdığı belirlenmiştir. Diğer faktörlerin öğrencilerin vergiye bakış açısını etkilemediği tespit edilmiştir.

Kaynakça

- Akdoğan, A. (2006), *Kamu Maliyesi*, Gazi Kitabevi, 10. Baskı, Ankara.
- Aktan, C.C. (2006), “Vergi Psikolojisinin Temelleri ve Vergi Ahlakı”, *Vergileme Ekonomisi ve Psikolojisi*, Editörler: Coşkun C. Aktan, Dilek Dileyici ve İstiklal Y. Vural, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 125–136.
- Aktan, C.C., D. Dileyici, Ö. Saraç (2006), “Vergilere Karşı Tepkiler ve Vergilerin Ahlaki ve Sosyo-Psikolojik Sınırları”, *Vergileme Ekonomisi ve Psikolojisi*, Editörler: Coşkun C. Aktan, Dilek Dileyici ve İstiklal Y. Vural, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 159-171.
- Aktan, C.C., H. Çoban (2006), “Vergileme Ekonomisi ve Vergileme Psikolojisi Perspektiflerinden Vergiye Karşı Tutum ve Davranışları Belirleyen Faktörler”, *Vergileme Ekonomisi ve Psikolojisi*, Editörler: Coşkun C. Aktan, Dilek Dileyici ve İstiklal Y. Vural, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 137-157.
- Alm J., C. McClellan (2012), “Tax Morale and Tax Compliance from the Firm’s Perspective”, *Kyklos*, Vol. 65, February 2012, No. 1, 1–17.

- Bayraklı, H.H., N.T. Saruç, İ. Sağbaşı (2004), “Vergi Kaçırılmayı Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi ve Vergi Kaçaklarının Önlenmesi: Anket Çalışmasının Bulguları”, *Türkiye’de Vergi Kayıp ve Kaçakları, Önlenmesi Yolları*, 19. Türkiye Maliye Sempozyumu, Uludağ Üniversitesi, Yaklaşım Yayıncılık, Ankara, 204-241.
- Cansız, H. (2006), “Vergi Mükelleflerinin Vergiyi Algılama Hakkındaki Görüşleri: Afyonkarahisar İli Örneği”, *Afyon Kocatepe Üniversitesi, İ.İ.B.F. Dergisi*, C.VIII, S.2, 2006, 115–138.
- Çelebi, K. (2012), “Mali Olaylara Sosyolojik Yaklaşımın Önemi”, *Mali Sosyoloji Üzerine Denemeler*, Editör: Kemal Çelebi, Maliye Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı Yayın No: 2012/418, 1–13.
- Çelikkaya, A. (2002), “Mükelleflerin Vergiye Gönüllü Uyumunu Etkileyen Faktörler”, *e-akademi Hukuk, Ekonomi ve Siyasal Bilimler*, aylık İnternet Dergisi, Sayı 5.
- Çelikkaya, A., H. Gürbüz (2008), “Mükelleflerin Vergiye Karşı Tutum ve Davranışlarını Etkileyen Çeşitli Değişkenler Arasındaki İlişkinin Analizi”, *Sosyoekonomi*, Temmuz-Aralık 2008-2, 23-54.
- Çiçek, H. (2006), *Psikolojik ve Sosyal Yönden Yükümlülerin Vergiye Karşı Tutum ve Tepkileri (İstanbul İli Anket Çalışması)*, İstanbul Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odası Yayın No:65, İstanbul.
- Çiçek, H., M. Karakaş, A. Yıldız (2008), *Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nde Vergi Yükümlülerinin Vergiyi Algılama ve Tutum Analizi: Bir Alan Araştırması*, Maliye Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı Yayın No:2008/381, Ankara.
- Çoban, H. ve S. Sezgin (2004), “Vergi Mükelleflerinin Davranışları Üzerine Ampirik Bir İnceleme: Denizli Örneği”, *Türkiye’de Vergi Kayıp ve Kaçakları, Önlenmesi Yolları*, 19. Türkiye Maliye Sempozyumu, Düzenleyen Uludağ Üniversitesi, Yaklaşım Yayıncılık, Ankara, 776–792.
- Damjanovic, T., D. Ulph (2010), “Tax Progressivity, Income Distribution and Tax Non-compliance”, *European Economic Review*, 54 (2010) 594–607.
- Dornstein, M. (1987), “Taxes: Attitudes and Perceptions and Their Social Bases”, *Journal of Economic Psychology*, 8, 1987, 55-76.
- Düzen, N.E. (2006), “Duygu-Durumlarda Yönelmişliğin İkili Yapısı: Bilinç Oluşumunda Bilişsel İşlemler ve Duygusal İzlemler Etkileşimi”, *Doktora Tezi*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Gerçek, A., M. Yüce, (1998), *Mükelleflerin Vergiye Yaklaşımı Açısından Türk Vergi Sisteminin Değerlendirilmesi*, Bursa Ticaret ve Sanayi Odası, Bursa.
- Işık, A.K. (2009), “Kültür ve Kalkınma: Vergi Kültürü Örneği”, *Ege Akademik Bakış*, 9 (2), 851–865.
- İnceoğlu, M. (2010), *Tutum Algı İletişim*, Beykent Üniversitesi Yayınları No:69, 5. Baskı, İstanbul.

- İpek, S. ve İ. Kaynar (2009), “Vergiye Gönüllü Uyum Konusunda Çanakkale İline Yönelik Ampirik Bir Çalışma”, *Yönetim ve Ekonomi*, Cilt:16, Sayı 1, 173–190.
- Karyağdı, N. (2010), “Mükelleflerin Vergi Yasalarına Uyumunda YMM’lerin ve SMMM’lerin Rolü”, *Yaklaşım Dergisi*, Şubat 2010, Sayı:206, <<http://www.yaklasim.com/mevzuat/dergi/makaleler/20100216253.htm>>, Erişim: 05.02.2011.
- Muter, N.B. ve P. Mastar Özcan (2012), “Sosyo-Psikolojik Yönleri ile Vergi Kaçakçılığı”, *Mali Sosyoloji Üzerine Denemeler*, Editör: Kemal Çelebi, Maliye Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı Yayın No: 2012/418, 15–32.
- Muter, N.B., S. Sakınç, K. Çelebi (1993), *Mükelleflerin Vergi Karşısındaki Tutum ve Davranışları Araştırması*, Celal Bayar Üniversitesi, Manisa.
- Newbold, P. (2009), *İşletme ve İktisat İçin İstatistik*, Çeviren Ümit Şenesen, Literatür Yayınları 44, 7. Basım, İstanbul.
- Ömürbek, N., H.G. Çiçek ve S. Çiçek (2007), “Vergi Bilinci Üzerine Bir İnceleme: Üniversite Öğrencileri Üzerinde Yapılan Anketin Bulguları”, *Maliye Dergisi*, Temmuz-Aralık Sayı: 153 (2), 102-122.
- Özdemir, A.R., H. Ayvalı (2007), “Vergi Bilincine Sahip Bireylerin Fiş veya Fatura Alma Duyarlılığını Etkileyen Faktörler”, *Maliye Dergisi*, Temmuz-Aralık Sayı: 153 (2), 51-73.
- Riahi-Belkaoui, A. (2004), “Relationship between Tax Compliance Internationally and Selected Determinants of Tax Morale”, *Journal of International Accounting, Auditing and Taxation*, 13 135–143.
- Sağbaş, İ. ve A. Başoğlu (2005), “İlköğretim Çağındaki Öğrencilerin Vergileri Algılaması: Afyonkarahisar İli Örneği”, *Afyon Kocatepe Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, (C.VII, S.2, 2005), 123–144.
- Taytak, M. (2010), “İlköğretim II. Kademe Öğrencilerinde Vergi Bilincinin Tespiti: Ampirik Bir Araştırma”, *Maliye Dergisi*, Ocak-Haziran Sayı: 158 (1), 496–512.
- Torgler, B. (2005), “Tax Morale and Direct Democracy”, *European Journal of Political Economy*, Vol 21 (2005) 525–531.
- Ünlü, S. (2001), *Psikoloji*, Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayın No:710.
- Wenzel, M. (2004), “An Analysis of Norm Processes in Tax Compliance”, *Journal of Economic Psychology*, 25 (2004) 213–228.
- Yüce, M. (2006–2007), “Eski Sovyet Birliği Ülkelerinde Mükelleflerin Vergiye Bakışı Üzerine Bir Çalışma”, *Akademik Araştırmalar Dergisi*, Yıl 8, Sayı:31, Kasım 2006-Ocak 2007, 65–81.